

8.2. BÖLCSŐDE, ÓVODA HATÁSA A NŐI MUNKAKÍNÁLATRA

SZABÓ-MORVAI ÁGNES & LOVÁSZ ANNA

A nők foglalkoztatási helyzetét nagyban befolyásolja, hogy a gyermekvállalás miatt kiesnek a munkaerőpiacról. A szakpolitika egyik legfőbb eszköze ezzel kapcsolatban a bölcsődei és óvodai férőhelyek létesítése, ami az anya idejét fel szabadítva lehetővé teszi számára, hogy munkába álljon még a gyermek iskoláskora előtt. A férőhelyek foglalkoztatási hatása azonban országonként eltérő lehet, így a szakirodalom eredményei is ellentmondanak egymásnak. Számos tanulmány mutatta ki, hogy az óvodai¹ férőhelyek elérhetősége növeli a női foglalkoztatottságot (például *Lovász–Szabó-Morvai*, 2013, *Nollenberger–Rodríguez-Planas*, 2015 és *Bauernschuster–Schlotter*, 2015). Sok más tanulmány azonban nem talált szignifikáns statisztikai kapcsolatot az óvodai férőhelyek száma és az anyák foglalkoztatottsága között (például *Bettendorf és szerzőtársai*, 2015, *Lundin és szerzőtársai*, 2008, *Givord–Marbot*, 2015).

Ez azonban csupán látszólag ellentmondás. Valójában a hatás mértéke függhet az intézményi környezet elemeitől – mint például a pénzbeli gyermekellátások hossza és mértéke, a foglalkoztatás rugalmassága vagy a társadalmi normák rendszere –, és ezért ez országonként eltérő. A közepesen hosszú és magas összegű pénzbeli ellátások segítik leginkább az anyák munkapiacra való visszatérését. Ha nincs, vagy túl rövid ideig tart az ellátás, az korlátozza az anyák munkavállalását, mivel a munkahelyvédelem véget ér, mielőtt még visszamehetnének az előző állásukba. A hosszú fizetett ellátások túl hosszú munkaerőpiactól való távollétre ösztönzik az anyákat, ami általában alacsonyabb bérekhez és foglalkoztatáshoz vezet (*Budig és szerzőtársai*, 2012). A rugalmas foglalkoztatási formák (például részmunkaidő, távmunka) elérhetősége nagyban meghatározza a kisgyermekes anyák foglalkoztatását, lehetőséget adva a gyermektől való fokozatos elszakadásra (*Boca*, 2002). Az is sokat számít, hogy társadalomnak milyen elvárásai vannak a kisgyermekes anyákkal szemben. Ha az elvárások alapján a gyermekkel hosszú ideig – például Magyarország és más kelet-közép-európai országok esetében három vagy több évig – otthon kell maradnia az anyának, akkor az óvodai férőhelyek biztosítása valószínűleg kevésbé hatékonyan képes növelni a kisgyermekes nők foglalkoztatottságát hároméves kor előtt.

Szabó-Morvai–Lovász (2017) hét európai ország adatain vizsgálta, hogy milyen intézményi környezetben képesek az óvodai férőhelyek növelni az anyák munkakínálatát. A mérés az Európai Munkaerő-felvétel (*The European Union Labour Force Survey, EU-LFS*) adatait használta, és szakadással regresszióval elemezte az óvodai férőhely-hozzáférés munkakínálati hatása és az intézményi környezet kölcsönhatását. A módszer lényege az, hogy azokban az orszá-

¹ Valójában a bölcsődei és óvodai ellátásra kell gondolnunk, mivel a gyermekellátási rendszer felosztása országonként eltérő, így a tanulmányokban is vegyes a vizsgálatban szereplő anyák gyermekeinek életkora (0–12 év között változik), de a cikkek nagy része jellemzően a gyermek 3–5 éves korát tekinti irányadónak.

gokban, ahol létezik óvodai felvételi küszöb – egy dátum, ami előtt születettek biztosan beiratkozhatnak az óvodába, míg az utána születettek nem –, ott meg tudjuk becsülni az elérhetőség hatását úgy, hogy összehasonlítjuk a dátum előtt és azután születettek anyjának munkakínálatát. Az 8.2.1. táblázat a becslés eredményeit, illetve a legfontosabb intézményi jellemzőket foglalja össze országonként. A β értékek mutatják a férőhely-elérhetőség hatását az anyák munkakínálatára.

8.2.1. táblázat: Az óvodaelérhetőség hatása az anyák munkakínálatára a vizsgált országokban (β) és az intézményi környezet fontosabb jellemzői

	Gyermekek beíratási aránya (óvoda/bölcsőde) (százalék)		Óvoda hatása β	Női foglalkoztatottság (százalék) a gyermek életkora szerint		
	2 évesen	3 évesen		0–2 év	3–5 év	6–14 év
Ausztria	26,5	54,7	0,29***	67,0	74,0	82,0
Franciaország	58,0	86,2	0,25	61,0	74,0	79,0
Magyarország	16,7	60,2	0,19**	12,0	63,0	75,0
Csehország	7,0	41,9	0,20*	20,0	70,0	87,0
Szlovákia	6,7	46,4	0,28**	15,0	56,0	80,0
Görögország	28,7	49,1	-0,07	50,0	54,0	59,0
Olaszország	38,4	81,5	-0,02	51,0	53,0	56,0
	Informális gyermekfelügyelet (rokonok, szomszédok) elérhetősége	Kézpénzes ellátások ellátás időtartama (hét)	ellátás átlagos helyettesítési rátája (százalék)	Kézpénzes ellátás a gyermek 3 éves korában a medián bér százalékában	Foglalkoztatás rugalmas- sága: részmunkaidős foglalkoztatás aránya az összes női foglalkozta- tottságban (százalék)	Normák: a gyermek szenved ^a (százalék)
Ausztria	18,7	60	85,3	12,6	46,0	54,8
Franciaország	7,9	42	44,7	12,1		41,0
Magyarország	18,9	160	44,5	23,0	9,0	54,7
Csehország	24,3	110	51,1	16,4	10,0	
Szlovákia	16,3	164	32,0	17,7	6,0	44,4
Görögország	32,5	43	53,9	5,2	12,5	65,3
Olaszország	18,0	48	52,7	5,2	31,6	61,8

^a Az iskoláskorúnál fiatalabb gyermek szenved, ha az anya dolgozik. (0 százalék: egyáltalán nem értenek egyet; 100 százalék: teljes mértékben egyetértenek)

Megjegyzés: A táblázat Szabó-Morvai-Lovász (2017) alapján készült.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$

Forrás: Saját számítás az OECD Family Database, az Eurostat és a European Values Study adatait alapján.

Az eredmények alapján a gyermekellátásnak a kelet-közép-európai országokban (Csehország, Magyarország, Szlovákia) szignifikáns és magas pozitív hatása van az anyák munkakínálatára. Ezekben az országokban az anyák munkakínálata a gyermekek hároméves kora előtt még nagyon elmarad a későbbitől, a bölcsődei férőhelyek korlátozottak, és hároméves kor körül ér véget a szülői távollét is. A dél-európai országokban (Olaszország, Görögország) az eredmények nem mutatnak jelentős hatást a gyermek hároméves kora körül. Ezekben az országokban az anyák igen nagy része végleg elszakad a munkaerőpiactól

a gyermekvállalást követően, azok az anyák pedig, akik szeretnének és tudnak dolgozni, már sokkal korábban felveszik a munkát a fizetett távollét rövidege miatt. A két nyugati országban eltérő a hatás: Ausztriában – ahol a bölcsődei lefedettség jóval alacsonyabb, és a nézetek is tradicionálisabbak – pozitív hatást látunk, míg Franciaországban nem szignifikáns a hatás. Az eredmények összességében arra utalnak, hogy a kelet-közép-európai országokban jelentősen növelhető az anyák munkakínálata az óvodai és bölcsődei férőhelyek növelése révén. A hatást azonban – különösen a bölcsődei férőhely-bővítések esetében – korlátozhatja a gyermekek korai bölcsődei beíratásával ellentétes nézetek, illetve a hosszú fizetett szülési távollét.

Hivatkozások

- BAUERNSCHUSTER, S.–SCHLOTTER, M. (2015): [Public child care and mothers' labor supply – Evidence from two quasi-experiments](#). *Journal of Public Economics*, Vol. 123. 1–16. o.
- BETTENDORF, L. J. H.–JONGEN, E. L. W.–MULLER, P. (2015): [Childcare subsidies and labour supply – Evidence from a large Dutch reform](#). *Labour Economics*, Vol. 36. 112–23. o.
- BOCA, D. D. (2002): [The Effect of Child Care and Part Time Opportunities on Participation and Fertility Decisions in Italy](#). *Journal of Population Economics*, Vol. 15. No. 3. 549–573. o.
- BUDIG, M. J.–MISRA, J.–BOECKMANN, I. (2012): [The Motherhood Penalty in Cross-National Perspective: The Importance of Work – Family Policies and Cultural Attitudes](#). *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, Vol. 19. No. 2. 163–93. o.
- GIVORD, P.–MARBOT, C. (2015): Does the cost of child care affect female labor market participation? An evaluation of a French reform of childcare subsidies. *Labour Economics*, Vol. 36, No. C. 99–111. o.
- LUNDIN, D.–MÖRK, E.–ÖCKERT, B. (2008): How far can reduced childcare prices push female labour supply? *Labour Economics*, Vol. 15. No. 4. 647–659. o.
- NOLLENBERGER, N.–RODRÍGUEZ-PLANAS, N. (2015): Full-time universal childcare in a context of low maternal employment: Quasi-experimental evidence from Spain. *Labour Economics*, Vol. 36, No. C. 124–136. o.
- SZABÓ-MORVAI ÁGNES–LOVÁSZ ANNA (2013): [Does Childcare Matter for Maternal Labor Supply? Pushing the limits of the Regression Discontinuity Framework](#). BWP, MTA KRTK KTI, 2013/13.
- SZABÓ-MORVAI ÁGNES–LOVÁSZ ANNA (2017): [Childcare and Maternal Labor Supply – a Cross-Country Analysis of Quasi-Experimental Estimates from 7 Countries](#). BWP, 2017/3. MTA KRTK KTI, Budapest.